

Hoe tv Duits beeld van de Holocaust veranderde

Lezing van historicus Frank Bösch in Amsterdam

[Achtergrond](#) - 22 mei 2014 - Auteur: Marja Verburg

De televisie bracht in Duitsland een nieuw perspectief op de Holocaust. Series als 'Das Dritte Reich' en 'Holocaust' leidden tot meer aandacht en nieuw onderzoek. "Historici in Duitsland hebben de massamoord op de joden lang genegeerd", aldus de Duitse historicus Frank Bösch deze week tijdens een lezing in Amsterdam.

De eerste keer dat er iets over de Holocaust te zien was op de Duitse tv was in 1957. Duitsland zond toen de Franse documentaire 'Nuit et Brouillard' uit ('Nacht und Nebel' in het Duits). Daarin waren beelden te zien van de concentratiekampen, de gaskamers en de stapels lijken. Kanselier Adenauer en een aantal van zijn kabinetsleden hadden de documentaire eerst zelf bekeken voor ze toestemming gaven die uit te zenden. "Dat ze het goedkeurden, was omdat ze wilden laten zien dat Duitsland open genoeg was om die beelden te tonen", vertelt de Duitse historicus Frank Bösch in Amsterdam.

'Das Dritte Reich'

De eerste uitgebreide televisieseries over de Tweede Wereldoorlog werden in veel landen begin jaren zestig gemaakt, toen tv toegankelijk werd voor een breder publiek. Dat gebeurde in nauwe samenwerking met historici. In Nederland was dat de 25-delige serie 'De Bezetting' van Loe de Jong.

Die buitenlandse programma's stimuleerden West-Duitsland zelf ook zo'n serie te maken, zegt Bösch. Dat werd 'Das Dritte Reich', 14 delen die in 1960 en 1961 werden uitgezonden. De serie toonde onder meer expliciete beelden van de deportatie van joden en van de concentratiekampen. "Een derde van de Duitse bevolking heeft daar naar gekeken." Later werd wel gezegd dat pas met het proces tegen Eichmann via de tv bekend werd wat er in de kampen was gebeurd, zegt Bösch. Eichmann was de architect van de Holocaust en werd in 1962 in Israël ter dood veroordeeld in een proces dat wereldwijd veel media-aandacht kreeg. "Maar dat klopt dus niet. De beelden waren al in 1960 op de Duitse tv."

700 brieven

[Frank Bösch](#) is directeur van het Zentrum für Zeithistorische Forschung in Potsdam en bekleedt de leerstoel voor Duitse en Europese geschiedenis van de 20e eeuw aan de Universität Potsdam. In de lezingenreeks [Zeithistorische Perspektiven](#) sprak hij op 19 mei aan de UvA over belangrijke impulsen van televisie op de herinneringscultuur en geschiedschrijving in Duitsland.

Meer dan 700 brieven kwamen er als reactie op 'Das Dritte Reich'. Bösch: "Veel mensen wilden meer weten, schreven ze. Er waren toen niet veel boeken over de Holocaust waarin je informatie kon vinden." Uit interviews die in die tijd op straat werden gehouden, bleek dat veel mensen niet wisten wat Auschwitz was, vertelt de Duitse historicus. "Er was geen brede kennis over de Holocaust." Er werd wel veel over de Tweede Wereldoorlog geschreven, maar niet specifiek over de massamoord op de joden. "Die werd door historici genegeerd."

'Das Dritte Reich' kreeg veel internationale aandacht. Buitenlandse media kwamen naar Duitsland om te registreren hoe het Duitse publiek op de serie reageerde. In die tijd had nog lang niet iedereen een tv. Veel mensen keken in café's, zegt Bösch. Het deel over het getto van Warschau toonden de makers ook in Polen. "Ze waren er trots op hoe ze met het nazi-verleden omgingen. Duitsland wilde de serie ook aan Polen verkopen."

Amerikaanse serie 'Holocaust'

Eind jaren zeventig kwam internationaal meer belangstelling voor slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Dat hing samen met de populariteit van 'history from below', aandacht voor de geschiedenis van gewone mensen. In Duitsland speelde in die periode ook de opkomst van het neonazisme, vertelt Bösch. "Dat leidde tot kritische tv-programma's over de nazitijd. Maar daarin kwam vooral de nazi-elite aan het woord, zelden de slachtoffers."

Het was door de Amerikaanse tv-serie 'Holocaust' dat in Duitsland Holocaust-slachtoffers voor het eerst duidelijk en uitvoerig op tv te zien waren, zegt Bösch. De serie over de fictieve familie Weiss, waarin de jodenvervolging, de kampen en de gaskamers voorkomen, werd in 1979 in Duitsland uitgezonden. Er ging veel discussie aan vooraf: moest de serie überhaupt wel worden getoond? De Beierse zender weigerde hem uit te zenden, in de rest van het land was 'Holocaust' alleen op de derde zender te zien. Bösch: "En het begon om 21.00 uur, wat toen laat was."

Slachtoffers aan het woord

De serie had een grote impact in Duitsland. Het leidde voor het eerst tot

uitgebreider Duits historisch onderzoek naar de Holocaust. Ook werd er veel over gepraat binnen gezinnen en op het werk. En Duitse tv-makers en journalisten besloten zelf slachtoffers van de Holocaust te gaan interviewen. "Voor het eerst werkten ze niet meer met historici samen", zegt Bösch. "Ze deden hun research zelf en lieten mensen de verhalen vertellen in de kampen waar ze hadden gezeten."

Ook interviewden ze SS'ers, die ze in gevangenissen konden spreken. Als wat die zeiden niet waar was, werd dat niet door de makers tegengesproken, maar werden hun verhalen tegenover die van de slachtoffers gezet. Dat was eveneens nieuw. "De makers achtten het publiek verstandig genoeg zelf te zien wat niet klopte."

'Unsere Mütter, Unsere Väter'

Sinds de jaren tachtig is er veel veranderd op tv-gebied, zegt Bösch. "Het is voor historici altijd lastig iets te zeggen over een periode die zo kort geleden is." Toch meent hij nu een trend te zien om met een gedramatiseerd verhaal discussie te creëren. "Kijk naar de tv-serie 'Unsere Mütter, Unsere Väter' die de ZDF vorig jaar uitzond. Die is gemaakt met de bedoeling een debat uit te lokken. 'Ga met je ouders, je grootouders praten' was de boodschap."

Dat is ook gelukt: "Het leidde internationaal tot veel reacties, zowel positief als negatief. In Duitsland hebben er meer dan 7 miljoen mensen naar gekeken en de serie is aan meer dan 60 landen verkocht."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/20/hoe-tv-duits-beeld-van-de-holocaust-veranderde>